

strychnin, koramin, kardiazol, adrenalin, hypofysin, kafr). U šoku (ještě nediferencovaného) byl doporučován krevní převod nebo infuze plazmy. Hlavní v terapiích všech srdečních chorob ale byl tělesný a duševní klid, z diet zvláště Karrelova, snížený příjem tekutin, z léků náprstník nebo strofantin, rtuťová nebo purinová diuretika. Oxygenoterapie není nikde uváděna. Prognóza dekompenzovaných vad byla špatná. První operace chlopenní vady u nás byla provedena v roce 1947 v Hradci Králové a o dva roky později v Olomouci. Řadu prvenství (např. operace v mimotělním oběhu) má chirurgická klinika v Brně.

VI. Nemoci dýchacích cest, plic a pohrudnice

Diagnostiku plicních chorob umožňovaly anamnéza, fyzikální vyšetření, nativní rtg snímek hrudníku a mikroskopické a bakteriologické vyšetření sputa. Hlavní zájem poutala ale tuberkulóza. Ještě počátkem 20. století každý osmý zemřelý umíral na tuberkulózu. Její terapie byla dlouho velmi špatná. Velmi často se zakládal pneumotorax nebo u chronických a kavernózních forem byla indikována operace (segmentektomie, lobektomie, bilobektomie, pneumonektomie). Až po druhé světové válce byl k dispozici streptomycin (objeven r. 1943, k pacientům se dostal v r. 1953), do té doby byla používaná trojkombinace (paraaminosalicylová kyselina, isonizid a ethanbutol). Řada nemocných také strávila měsíce a někdy i roky léčby ve vysokohorských sanatoriích, léčebný měl být „čistý vzduch“ a helioterapie. Netuberkulózní záněty se léčily „silnou stravou“, vakcínou, specifickou séroterapií, sulfonamidy, jako antitusikum se předepisoval brom, kodein a přípravky z mateřídoušky (*Thymus serpyllum*).

VIII. Nemoci jater, žlučových cest a slinivky břišní a IX. Nemoci zažívacího traktu

Gastroenterologové měli k endoskopii pouze rigidní rektosigmoidoskop. Žaludek, tenké střevo i kolon se vyšetřovalo na rtg po náplni baryem. Do první skupiny (VIII) byly zařazeny: žloutenky (katarální, žlutá jaterní atrofie a mechanická žloutenka), jaterní cirhóza, rakovina jater, jaterní měchožil (kdo viděl?), jaterní příjice, jaterní hlíza, nemoci žlučových cest, ucpání vrátnice a nemoci břišní slinivky. Vředová gastroduodenální choroba, ani chronické záněty tenkého i tlustého střeva, neměly známou etiologii a neměly účinnou léčbu. Nebyla-li konzervativní terapie úspěšná, byla pacientovi doporučována operace. Infekční žloutenky nebyly známé, skrývaly se pod názvem katarální žloutenka. Řada hepatopatií končila neléčitelným jaterním kómatem. Z nádorů byl častý karcinom žaludku. Zařazeno je několik chirurgických kapitol (zánět červu, peritonitidy, ileus ad.).

X. Nemoci ledvin a močových cest

Nefrologové měli možnost stanovení vyjma fyzikálního i chemické vyšetření moče, močového sedimentu, nativní rtg snímek břicha, vylučovací a ascendentní urografie, tzv. nebílkovinného dusíku (NPN), bakteriologického vyšetření a řadu tzv. funkčních zkoušek: koncentrační a zředovací test, clearance PAH i kreatininu. Proto diagnostikovali většinu chorob jako dnes (i cystickou zvrhlost ledvin). Punkce ledviny se ještě neprováděla. Nefroskleróza se rozlišovala benigní a zhoubná. Ale možnosti léčby všech typů nefropatií byly velmi omezené. Záněty

se léčily přísným klidem na lůžku a dietami. Zvláště byla doporučována Epsteinova dieta. Pokud selhaly konzervativní léčebné postupy, byla indikována dekapsulace ledvin. Litiáza a nádory se operovaly, nemocní s insuficiencí ledvin umírali v renálním kómatu. Osud nemocných v ledvinové insuficienci byl špatný. V roce 1955 byla provedena na 2. interní klinice Všeobecné nemocnice v Praze první úspěšná dialýza a v roce 1961 na chirurgické klinice Fakultní nemocnice v Hradci Králové transplantace ledviny. První střediska pro chronickou dialýzu u nás vznikla až v roce 1961/1962.

XI. Nemoci pohybového ústrojí

Nejkratší kapitola s pouhými 7 stránkami. Uvedeny jsou: svalový hostec („houževnaté“ případy se léčí umělou horečkou), pseudorevmatismus, polyarthritis reumatica chronica (hospitalizace, dietní léčba, popudová léčba a přípravky zlata), osteoarthritis (místo zlata jod a síra). Imunologické příčiny se ještě neznaly a ortopedické operace, včetně kloubních náhrad, se ještě neprováděly. Všechny druhy revmatismů byly indikací k lázeňské léčbě.

Laboratorní metody

Centrální laboratoře Všeobecné nemocnice vyšetřovaly asi 30 analytů, některé, dnes už běžné, se ještě nestanovovaly. Naopak některá tenkrát používaná se dnes již nedělají, protože jejich validita byla problematická (reakce Weltmannova, zákalová thymolová, Takatova, cholin).

Terapie

Většina chorob se léčila klidem na lůžku, oblíbené byly obklady („náčinky“) a zábal. Významnou roli hrály různé diety (Sippiho dieta, Karrelova dieta, Epsteinova dieta, Pembertonova a Talajejova strava, Porgesova-Adlersbergerova strava, princip soustavy dvou živin nebo jedné živiny ad.). Doporučovaly se různé minerální vody a čaje (při hypertenzi čaj z rosičky a ze jmelí, při litiáze lomikámen (nomen omen?), kontryhel, šalvěj ad.). Oblíbený byl roztok kalium jodatum („nevíš-li co dáti, dej kalium iodati“). U řady chorob byla indikována lázeňská léčba, jednotlivé lázně se specializovaly na určitá onemocnění. O ty se staralo u nás asi 30 lázní. Velmi časté byly indikace k operativnímu řešení (vředová choroba žaludku i duodena, tyreotoxikóza, nefrolitiáza, cholecystolitiáza, tuberkulóza aj.). Při maligní hypertenzi se prováděla rozšířená bederní sympatektomie a enukleace dřene nadledvin a u anginy pectoris blokáda nebo vynětí ganglium stellatum.

K léčbě zánětů byla sice po roce 1945 k dispozici první injekční antibiotika (penicilin, streptomycin), ale pouze při hospitalizaci, ambulantně se léčilo sulfonamidy. Dosti častá byla hemoterapie, ať opakované venepunkce při srdečním selhání, hypertenzi nebo iktu, či transfuze při těžších zánětech pro „posílení celkového stavu nebo zvýšení imunity“. Infuzní léčba byla primitivní, technicky „otevřená“ s aplikací roztoku (připraveného místní lékárnou) z otevřené lahve. Podával se většinou pod kůži na stehnu, s použitím zvláštní infuzní jehly s několika postranními otvory. Infundoval se většinou tzv. fyziologický roztok a roztoky glukózy.

Rehabilitace je v učebnici uváděna vzácně.

Některé, tenkrát velmi oblíbené, léky se z dnešní farmakoterapie vytratily (lobelin, rtuťová a purinová diuretika, strofantin, kafr, řada